

УДК: 330.59

А.В. Ярчук, аспірант, Таврійський державний агротехнологічний університет

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Якість життя в Україні залишається на низькому рівні у порівнянні з економічно розвиненими країнами Європейського союзу. Метою статті є дослідження сутності і проблем якості життя населення та пошук критеріїв і показників якості життя населення, які дозволяють органам державної і регіональної влади регулювати процеси формування і підвищення якості життя населення. Досліджено теоретичне підґрунтя поняття «якість життя», доведено доцільність його розгляду в об'єктивному, суб'єктивному, економічному, соціальному, індивідуальному, суспільному, внутрішньому та зовнішньому, аспектах. Спираючись на сутнісне тлумачення якості життя зроблено висновок, що його об'єктом є якість особистого, громадського, сімейного та трудового життя. Доведено необхідність проведення дослідження проблем якості життя населення і пошук більш надійних критеріїв і показників якості життя населення, які дозволяють органам державної влади впливати на процеси формування і підвищення якості життя населення. Проведене дослідження дозволило стверджувати, що якість життя – це комплексна характеристика задоволення матеріальних і культурних потреб людей, умов життєдіяльності, що склались, вільного розвитку окремої людини і суспільства в цілому. Ця характеристика включає показники комфорту і безпеки існування, стабільність середовища і житла, рівня добробуту, доступність освіти і культури, ефективність сфери медичного обслуговування та ін. Для оцінки якості життя населення запропонована структура показників згрупованих в такі групи, як: фінансово-економічна; медико-екологічна; група показників матеріального добробуту і група показників духовного добробуту. Зроблено висновок, що на реалізацію стратегії підвищення якості життя мають бути націлені програми соціально-економічного розвитку України і діяльності місцевих органів влади.

Ключові слова: дослідження, проблеми, якість життя, критерії, показники, оцінка, рівень життя, добробут.

Рис. 1., Табл. 1, Літ. 15

А.В. Ярчук

СУЩНОСТЬ ПОНЯТИЯ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ

Качество жизни в Украине остается на низком уровне по сравнению с экономически развитыми странами Европейского союза. Целью статьи является исследование сущности и проблем качества жизни населения и поиск критериев и показателей качества жизни населения, которые позволяют органам государственной и региональной власти регулировать процессы формирования и повышения качества жизни населения. Исследованы теоретические основы понятия «качество жизни», доказана целесообразность его рассмотрения в объективном, субъективном, экономическом, социальном, индивидуальном, общественном, внутреннем и внешнем аспектах. Опираясь на сущностное толкование качества жизни сделан вывод, что его объектом является качество личной, общественной, семейной и трудовой жизни. Доказана необходимость проведения исследования проблем качества жизни населения и поиск более надежных критериев и показателей качества жизни населения, которые позволят органам государственной власти влиять на процессы формирования и повышения качества жизни населения. Проведенное исследование позволяет утверждать, что качество жизни – это комплексная характеристика удовлетворения материальных и культурных потребностей людей, существующих условий жизнедеятельности, свободного развития отдельного человека и общества в целом. Эта характеристика включает показатели комфорта и безопасности существования,

стабильности среды обитания и жилища, уровня благосостояния, доступность образования и культуры, эффективности сферы медицинского обслуживания и др. Для оценки качества жизни населения предложена структура показателей, сгруппированных в такие группы, как: финансово-экономическая; медико-экологическая; группа показателей материального благосостояния и группа показателей духовного благосостояния. Сделан вывод, что на реализацию стратегии повышения качества жизни должны быть нацелены программы социально-экономического развития Украины и деятельности местных органов власти.

Ключевые слова: исследования, проблемы, качество жизни, критерии, показатели, оценка, уровень жизни, благосостояние.

A. Yarchuk

THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF QUALITY OF LIFE OF THE POPULATION

The quality of life in Ukraine remains low compared with developed countries of the European Union. The purpose of this article is to study the nature and problems of quality of life and the search for criteria and indicators of quality of life that allow state and regional authorities to regulate the processes of formation and improve the quality of life of the population. Studied theoretical foundations of the concept of "quality of life", proved the feasibility of consideration in the objective, subjective, economic, social, private, public, internal and external aspects. Relying on the ontological interpretation of quality of life concluded that its object is the quality of personal, social, family and working life. The necessity of research problems of quality of life and find a more reliable criteria and indicators of quality of life of the population, which will allow public authorities to influence the processes of formation and improve the quality of life of the population. The study suggests that quality of life is a complex feature to meet the material and cultural needs of the people, the existing conditions of life, the free development of the individual and society as a whole. This feature includes indicators of the comfort and security of existence, stability of habitat and housing, welfare, education and culture, effectiveness of health services etc. To assess the quality of life of the population in the proposed structure of indicators grouped in groups such as: economic and financial; environmental health; group of indicators of material well-being and group of indicators of spiritual well-being. It is concluded that the implementation of the strategy of improvement of quality of life should be targeted programmes for the socio-economic development of Ukraine and activities of local authorities.

Key words: research problem, quality of life, criteria, indicators, assessment, quality of life, well-being.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах розвитку економіки України найважливішим критерієм ефективності управління економічними процесами та соціальною сферою, головною метою соціально-економічного розвитку має бути якість життя населення. У зв'язку з суспільно-політичною та фінансово-економічною кризою якість життя в Україні залишається на низькому рівні у порівнянні з економічно розвиненими країнами Європейського союзу, які об'єднує підвищена увага до забезпечення високої якості життя населення. Обраний Україною шлях до інтеграції з Європейським союзом обумовлює чітке завдання підвищення якості життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, що розглядається, визначення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття, актуальність проблеми. Сучасне вивчення проблеми якості життя спирається на фундаментальну наукову базу, сформовану представниками вітчизняної й зарубіжної науки. Теоретико-методологічні передумови вивчення категорії «якість життя» були

створені класиками соціології Вебером М., Дюркгеймом Э., Зиммелем Г., Марксом К., Спенсером Г., Сорокіним П.А., які запропонували основні напрями переорієнтації структурної та організаційної політики держави й управління. Це у подальшому посприяло поліпшенню якості послуг, що надаються населенню.

Якість життя, як соціально-економічна категорія досліджувалась у працях відомих зарубіжних вчених. Особливе місце посідають праці Вітні С, Гелбрейта Дж. Кн., Інглегарта Р., Турена А., Кемпбелла А., Маслоу А., Роджерса В., Тоффлера О., Фостера Д. та ін.

Відомі західні вчені – Белл Д., Бжезинський З., Вінер А., Канн Г., Маркузе Г., Фромм Е., досліджували категоріальний апарат, концепції якості життя, показники його вимірювання на макроекономічному рівні та надавали особливе значення питанням якості життя, пов'язуючи їх з потребами і споживанням. Дослідженням якості життя займаються Андруз Ф., Конверс Ф., Мілбрейт Л., Мак-Кеннел, Михелос А., Роджерс У., Райт С., Г. Мюрдаль А. Пігу та ін. В роботах зазначених авторів зроблені спроби аналізу об'єктивних соціально-економічних, політичних, культурних, екологічних та інших умов існування людини.

У дослідження проблем підвищення якості життя умови забезпечення якості трудового життя внесли свій вклад вчені і спеціалісти по таких напрямках:

- виявлення проблем розробки і реалізації концепції держави добробуту, розвитку наукових вчень щодо підвищення якості життя населення (І. В. Бестужев-Лада, В. Бобков, Л. І. Безтелесна, В. П. Васильєв, О. Б. Ватченко, В. І. Вітер, А. С. Дудолад, Г.Ю. Злобіна, М. Ю. Лалакулич, Л. Леві, М. Б. Ліга, Н.Д. Лук'янченко, В. Н. Майорченко, А. Л. Осипян);

- дослідження проблем якості життя та якості трудового життя на підприємствах, у регіонах та за видами економічної діяльності (Айвазян С.А., Бел Д., Генкін Б.М., Гришкова О.А., Дороніна О.А., Едвінсон Л., Єгоршин О.П., Жеребін В.М., Колот А.М., Кизим М.О., Костровець Л.Б., Лібанова Е.М., Лісогор Л.С., Лук'янченко Н.Д, Макарова О.В., Мельничук Д.П., Нікіфоренко В.Г., Новикова О.Ф., Пул М., Свейбі К.Е., Уортер М., Феоктистов Д.В., Хекман Дж.Р., Циганкова Г.В., Черкасов А.В., Шаульська Л.В., Шнайдер Б. та ін.)

- опрацювання питань підвищення якості життя в умовах забезпечення конкурентоспроможності на рівні держави та регіонів висвітлено в працях Г.Азоева, І. Ансоффа, Л. Антонюка, В. Базилевич, П. Беленького, В. Я. Бідака, Є. Бойка, З.Борисенка, П. Бубенка, В. Василенка, В. Геєця, О. Гранберга, М.Долішнього, С. Дорогунцова, О. Дороніної, З. Герасимчук, Я. Жаліла, П. Зав'ялова, Л. Ковальської, А. Костусева, Н. Мікулин, С.Пирожкова, С. Писаренко, В. Сенчагова, А. Сухорукова, О. Шнипко, Ф. Фатхутдінова, А. Юданова та інших;

- розробка методик оцінки якості життя (Айвазян С.А., Давидов А.А., Давидова Е.В., Дроздова Л., Мстиславський П.);

- опрацювання методологічних засад дослідження та методичних підходів щодо інтегральної оцінки якості трудового життя на виробничому рівні (Дроздова Л., Стефінін В., Мельник С., Коропець П.).

Вченими достатньо повно досліджено категоріальний апарат, концепції якості життя, показники його вимірювання, умови забезпечення якості трудового життя на підприємствах, у регіонах та за видами економічної діяльності. Проте питання сутності та комплексного оцінювання якості трудового життя залишаються недостатньо дослідженими. Це зумовлює об'єктивну необхідність подальшого дослідження.

Мета статті – дослідження сутності і проблем якості життя населення та пошук критеріїв і показників якості життя населення, які дозволяють органам державної і регіональної влади регулювати процеси формування і підвищення якості життя

населення.

Виклад основного матеріалу статті з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Стратегічною метою сучасного громадянства суспільства виступає підвищення якості життя населення, на реалізацію якої повинна бути спрямована діяльність системи державного управління. Це потребує оновлення системи державних соціальних стандартів і формування пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

У ході ринкових реформ, з ростом економічної і політичної самостійності, в результаті розмежування повноважень державного і місцевого рівнів влади посилилась диференціація соціально-економічного стану регіонів України. Загострилися протиріччя економічного і соціального розвитку, що призвело до серйозних змін якості життя населення, які проявляються, передусім, у важкому економічному становищі населення та зростанню забруднення природного і соціального середовища. Посилюються такі негативні тенденції, як погіршення фізичного здоров'я, скорочення середньої тривалості життя, ріст злочинності, збільшення диференціації доходів різних груп населення, погіршення соціальної захищеності, соціальна деградація частини населення та ін.

Соціально-економічна ситуація в Україні зумовлює необхідність проведення дослідження проблем якості життя населення і пошук більш надійних критеріїв і показників якості життя населення, які дозволяють органам державної влади впливати на процеси формування і підвищення якості життя населення. На реалізацію стратегії підвищення якості життя мають бути націлені програми соціально-економічного розвитку України і діяльності місцевих органів влади.

Поняття «якість життя» є одним з найскладніших понять для вивчення характеристик суспільства. У змісті цього поняття відображені всі сторони життя суспільства, які безпосередньо підпадають під вплив економічних, соціальних, політичних та ідеологічних законів суспільного розвитку.

Ще у німецькій класичній філософії в особі І. Канта можна знайти згадування, що виходять на проблему якості життя. Зокрема, здійснення вищого блага, яке уособлює в собі єдність доброчесності і добробуту, за думкою І. Канта, полягає у прагненні до моральної досконалості, його досягненні, використанні цієї досконалості як необхідного наслідку досконалої доброчесності. І. Кант пов'язував досягнення добробуту (достойної якості життя) з формуванням правового громадянського суспільства, яке спроможно обмежити негативний вплив людських пороків і захистити своїх членів.

Термін «якість життя» з'явився в середині 1950-х рр., коли з'ясувалось, що категорія «рівень життя» не відображає з усіх сторін добробут населення. Головною причиною появи і широкого розповсюдження терміну «якість життя» у суспільствах з високим рівнем споживання була зміна механізму всього соціального розвитку.

В науковий оборот термін «якість життя» був введений Дж. Гелбрейтом у 60-ті роки минулого століття, коли у високорозвинутих країнах Заходу почав відбуватись перехід до постіндустріальної стадії розвитку суспільства. Це обумовило інтерес до гуманітарного змісту економічного прогресу. Необхідно зазначити, що спочатку поняття якості життя пов'язувалось з питаннями охорони навколишнього середовища, здоров'я і оновлення міст. Пізніше ця проблема стала розглядатись під кутом зору забезпечення життєздатності суспільства, в якому на перший план виходять не гроші, а гармонія соціальних і культурних цінностей. Вивчення проблеми якості життя почалось у кінці 60-х рр. ХХ ст.. Сучасними вітчизняними і закордонними вченими в області проблем якості розкрито і запропоновано багато визначень категорії якості життя (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «якість життя» [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

Автор	Сутність визначення
Єсінова Н.І. [1]	Якість життя характеризується ступенем задоволення потреб людини, обумовлених відповідними нормами, звичаями і традиціями, а також рівнем особистих домагань. Якість життя людей певної території чи держави визначається сукупним впливом економічних, соціальних, демографічних, екологічних, географічних, політичних і моральних факторів як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.
Завіновська Г.Т. [2]	Якість життя характеризується рівнем споживання товарів і послуг, а також включає соціальні результати економічного і політичного розвитку, а саме: середня тривалість життя, рівень захворюваності, умови й охорона праці, соціальна захищеність населення, поліпшення соціального середовища, забезпечення прав людини.
Дарченко Н.Д., Рижиков В.С., Єськов О.Л., Мікрюков О.М. [3]	Якість життя (рівень життя) показує ступінь розвитку і задоволення потреб людини, поряд із доходами і витратами відображає структуру робочого і вільного часу, показники культурного та освітнього рівня населення, а також здоров'я, демографічну та екологічну ситуації.
Егоршин А.П., Гуськова И.В. [4]	Качество жизни населения – интегральный показатель, всесторонне характеризующий экономическое развитие общества, уровень материального благосостояния, медико-экологического и духовного благосостояния человека.
Рофе А.И., Жуков А.Л. [5]	Качество жизни характеризует уровень и условия жизни, состояние самого субъекта общественной жизни, человека. Качество жизни определяется экономическими, социальными, демографическими, экономическими, географическими, политическими и моральными факторами.
Горелов Н.А. [6]	Качество жизни – совокупность жизненных ценностей, характеризующих виды деятельности, структуру потребностей и условия существования человека (групп населения общества), удовлетворённость людей жизнью, социальным отношением и окружающей средой.
Адамчук В.В. [7]	Уровень жизни (качество жизни) – структура материальных потребностей населения и степень их удовлетворения; интегральный показатель, характеризующий потребление населением материальных и духовных благ и степень удовлетворения потребностей в этих благах в определённый момент развития общественного производства.
Бобков В. Мстиславский П. [8]	Качество жизни – это социальный результат экономического и политического развития страны, который включает продолжительность жизни, материальный уровень жизни, условия и охрану труда, обеспечение прав человека.
Колот А.М. [9]	У найзагальнішому трактуванні якість життя – це рівень задоволення потреб людини, який визначається відносно відповідних нормативів, соціальних стандартів, традицій, звичаїв або відповідно до сформованих особистих вимог.

Продовження табл. 1

Айвазян С.А. [10]	Якість життя населення – це рівень освіти та кваліфікації, добробут населення як оцінка рівня життя; соціальна безпека (умови праці, соціальний захист, фізична і майнова безпека, криміногенність); якість навколишнього середовища.
Субетто А.И. [11]	Качество жизни – это система качеств, состоящая из духовных, материальных, социокультурных, экологических и демографических компонентов жизни.
Попов И.С. [12]	Качество жизни определяется как комплексная и интегральная характеристика экономических и неэкономических факторов, определяющих положение человека в современном обществе.
Меркушев С.А [13]	Качество жизни – это интегральное понятие, всесторонне характеризующее степень комфортности общественной и природной среды для жизни и деятельности человека, уровень благосостояния, социального, духовного и физического здоровья человека.

Джерело: розроблено автором за даними 1 - 13

У відповідності з наведеними у таблиці визначеннями, які пропонують вітчизняні та зарубіжні дослідники, можна зробити висновок, що якість життя розглядається в декількох аспектах. Так, Єсінова Н.І., Рофе А.И., Жуков А.Л., Горелов Н.А., Айвазян С.А. вважають, що якість життя людей визначається сукупним впливом факторів, як об'єктивного так і суб'єктивного характеру.

Колот А.М. акцентує увагу на тому, що якість життя визначається відповідними нормативами, соціальними стандартами з урахуванням сформованих особистих вимог людини.

Егоршин А.П., Гуськова И.В., Адамчук В.В. розглядають якість життя як інтегральний показник, що характеризує потреби матеріальних і духовних благ і ступінь задоволення потреб населення у цих благах в певний момент розвитку суспільного виробництва.

Інші автори пропонують розглядати якість життя з позицій індивіда, де розуміння якості життя зводиться до суб'єктивних відчуттів і уявлень особистості про власний добробут (Єсінова Н.Г., Дарченко Н.Д., Рижиков В.С., Єськов О.Л., Мікрюков О.М.).

Бобков В., Мстиславський П., Завіновська Г.Т. розглядають якість життя як соціальний результат економічного і політичного розвитку країни. Так, дослідник О.І. Субетто вважає, що якість життя – це система якостей, яка складається з духовних, матеріальних, соціокультурних, екологічних і демографічних компонентів життя.

У роботі І.С. Попова «Проблема качества жизни в современной идеологической борьбе» якість життя визначається як комплексна і інтегральна характеристика економічних і неекономічних факторів, які визначають стан людини в сучасному суспільстві [12].

Меркушев С.А. розглядає якість життя як інтегральне поняття, яке всебічно характеризує ступінь комфортності суспільної і природної середовища для життя і діяльності людини, рівень добробуту, соціального, духовного і фізичного здоров'я людини [13].

Тоффлер О у своїй роботі «Третья волна» стверджує, що «...у нас немає ніяких одиниць виміру для якості життя, відсутні будь-які систематичні показники, які б змогли дати відповіді на питання: чи стали люди більш відчуженими одне від одного або навпаки вони стали ближче; чи стала освіта більш ефективною; чи спостерігається

розквіт мистецтва, музики, літератури...» [14]

Не дивлячись на різноманітність трактовок поняття «якість життя» у більшості випадків загальним висхідним моментом в них є забезпеченість і задоволеність населення сукупністю потреб і благ: якість життя розглядається як категорія, що характеризує умови життя і орієнтована на оцінку ступеня задоволення потреб, які не піддаються прямому кількісному виміру; якість життя відображає досвід людини, а критерії якості життя – це вимір сфер життя, в яких люди відчувають різні рівні задоволення або незадоволення.

Раніше у багатьох зарубіжних економістів поняття економічного зростання у більшій частині асоціювалось з підвищенням добробуту суспільства, а сьогодні зростання виробництва не пов'язується напряму з підвищенням життєвого рівня людей. На перший план висувається необхідність надати життю людини гідну її (людини) якість.

Поняття «якість життя» стоїть поряд з такими поняттями, як «рівень життя», «образ життя», «добробут народу», і разом з тим докорінно відрізняється від них. «Якість життя населення» і «образ життя населення» – це категорії, що взаємодоповнюють, але не підміняють одна одну. Якість життя населення включає рівень життя (харчування, послуги, стан здоров'я, вільний час, житлові умови, суспільна безпека, рівень освіченості, безпека пересування) та умови життя (санітарні умови, умови для проведення дозвілля, стан транспорту, охорона здоров'я, екологія, психічний стан). Виходячи з наведеного, поняття «якість життя» має складну структуру. Ряд авторів вважають, що до цього поняття, з їх точки зору, включаються: стан навколишнього середовища, де існує людина, здоров'я населення, можливість отримання освіти, умови праці та побуту тощо (Завіновська Г.Т., Рофе О.І., Жуков О.М., Горелов М.О.). Інші автори вважають, що до поняття «якість життя» відносять якість здоров'я, якість освіти, якість природного середовища, духовність, яка розкривається через певну систему цінностей: добро, смисл життя, ідеал, істина, справедливість, віра, надія, любов, щастя (Єгоршин О.П., Гуськова І.В., Дарченко Н.Д., Рижиков В.С., Єськов О.А., Мікрюков О.М. та ін.).

Таким чином, можна стверджувати, що якість життя – це комплексна характеристика задоволення матеріальних і культурних потреб людей, умов життєдіяльності, що склались, вільного розвитку окремої людини і суспільства в цілому. Ця характеристика включає показники комфорту і безпеки існування, стабільність середовища і житла, рівня добробуту, доступність освіти і культури, ефективність сфери медичного обслуговування та ін. У соціально-економічній літературі відображаються інтегральний і частковий підходи до пізнання якості життя. Інтегральний підхід передбачає проведення двох типів оцінок: об'єктивної (на основі офіційних статистичних даних без залучення узагальнюючої інформації, отриманої в результаті різного роду опитувань суспільної думки) та суб'єктивної. Суб'єктивна оцінка пов'язана з тим, що потреби та інтереси конкретних осіб завжди є індивідуальними і відбиваються в суб'єктивних відчуттях індивідів, їх особистих думках і оцінках.

Аналіз наукової літератури свідчить, що багато авторів додержуються думки, що суб'єктивні й об'єктивні оцінки якості життя мають не просто співіснувати в одній системі, вони, з різних сторін відображаючи одні й ті ж сфери життя людини, мають співставлятись. Так, якість життя і добробут індивіду характеризуються співвідношенням об'єктивних умов його життя і суб'єктивних оцінок індивіду. Основними показниками якості життя, як зазначалось, є оцінка задоволеності рівнем споживання матеріальних благ, використанням вільного часу, фінансовим станом, характеристиками природного і соціального середовища, сферою міжособистісних

стосунків. Тобто, існуюча концепція якості життя не просто концентрує увагу на оцінках задоволеності життям, але й включає різні аспекти особистості людини у її взаємовідносинах з природною і соціальною середою.

Розробка будь-якої сукупності показників якості життя, в першу чергу, базується на з'ясуванні того, що розуміється під терміном «життя». Поняття це, як відомо, складне і багатогранне. Життя як поняття, відповідає предмету нашого дослідження – це діяльність людини і суспільства у різних проявах (суспільного, особистого, сімейного і духовного життя), яка забезпечує його існування, відтворення, розвитку і вдосконалення.

Головними аспектами життєдіяльності людини і суспільства є:

- життєдіяльність в рамках суспільних відносин, здійснювана з метою виробництва і споживання матеріальних благ і тим самим спрямована на задоволення потреб членів суспільства в одязі, житлі, комфорті, зручності, транспорті, зв'язку тощо;
- життєдіяльність, яка спрямована на біологічне, соціальне і культурне відтворення людського роду, кожного індивіду і суспільства в цілому;
- всесторонній розвиток особистості, творчого потенціалу людини у процесах соціального і духовного розвитку.

Для оцінки якості життя населення запропонована структура показників згрупованих в такі групи, як: фінансово-економічна; медико-екологічна; група показників матеріального добробуту і група показників духовного добробуту (рис. 1).

Рис. 1. Структура показників якості життя населення

1. **Фінансово-економічні показники.** У даній групі представлені узагальнюючі показники економічної діяльності регіону (валовий продукт, інвестиції в основний капітал, вартість основних фондів та ін.), які характеризують процес виробництва товарів і послуг і визначені як сукупність доданих вартостей галузей економіки і чистих податків на продукти; є одними із головних порівняльних показників. Рівень доходів населення включає сукупність показників, які

характеризують грошові доходи на душу населення з різних джерел, вартість і структуру прожиткового мінімуму населення. Витрати населення включають показники сімейних витрат на придбання продуктів харчування і алкогольних напоїв, покупку непродовольчих товарів, оплату послуг по веденню домашнього господарства і вартість споживчої корзини. Вони характеризують загальносімейні витрати у грошовій формі і грошові витрати на душу населення. Доходи і витрати в умовах інфляції повинні бути розраховані у порівнянних цінах.

2. **Медико-екологічні показники** – це збереження і відтворення життя і здоров'я, відтворення людського роду і екології. Дана група показників свідчить про здоров'я населення (через демографічні показники середньої тривалості життя, народжуваності, смертності, захворюваності), про витрати на охорону здоров'я і фізичну культуру. Екологічні показники свідчать про рівень забруднення навколишнього середовища, середі проживання людини. Натуральне споживання продуктів і товарів відображається у кількості продуктів харчування і непродовольчих товарів на душу населення. Натуральні показники дозволяють, на відміну від споживчих витрат, дати зіставні дані по населенню України і зарубіжних країн, а також відображають матеріальний добробут.

3. **Показники матеріального добробуту** показують рівень зайнятості і ступінь задоволення потреб населення у товарах, а також розвиток виробничих сил у галузях економіки, орієнтованих на виробництво предметів споживання. Ця група показників відображає умови життя населення: забезпеченість житлом на душу населення, наявність товарів тривалого користування (автомобіля, холодильника, телевізора, пральної машини), рівень телефонізації і газифікації житла.

4. **Показники духовного добробуту** є критеріями мети всебічного розвитку особистості громадян. Це соціальні фактори духовного добробуту населення. Соціальне життя суспільства і задоволення духовних потреб характеризуються рівнем освіти, культури, науки, соціального життя, довіри до влади, злочинності, статку сім'ї. Ці показники визначають із статистики і шляхом соціологічних опитувань населення.

Тобто, якість життя розглядається як система показників, які характеризують ступінь (міру) реалізації життєвих стратегій людей, задоволення їх життєвих потреб. Програмне покращення якості життя розглядається як соціальний проект, направлений на розширення можливостей людей вирішувати свої проблеми, досягати особистого успіху і індивідуального щастя.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших досліджень. Якість життя являє собою інтегровану якісну характеристику життя людей, яка розкриває відносно суспільства в цілому критерії його життєдіяльності, умови життєзабезпечення, а також й умови життєздатності суспільства як цілісного соціального організму. Тобто якість життя є широким поняттям, і дає можливість використовувати його у різному сенсі: від цілком конкретних питань, які стосуються умов праці та побуту людей, до загально філософських проблем людського буття.

Оцінка якості життя населення і ефективність соціальної політики можлива на основі комплексної методики оцінки якості життя населення, яка базується на методах економічного аналізу, експертних оцінках, бальному методі і теорії класифікації.

Для оцінки соціально-економічного розвитку необхідний інтегральний показник якості життя населення, який дозволить би оцінити динаміку розвитку країни, а також оцінити ступінь досягнення глобальної мети стратегічного розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навчальний

посібник. – К.: Кондор, 2004. – 432 с.

2. Завіновська Г.Т. Економіка праці: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 300 с.

3. Дарченко Н.Д., Рижиков В.С., Єськов О.Л., Мікрюков О.М. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навчальний посібник. – К.К Центр учбової літератури, 2007. – 252 с.

4. Егоршин А.П., Гуськова И.В. Методология управления трудовыми ресурсами: монография / Под ред. А.П.Егоршина, И.В.Гуськовой – Н.Новгород: НИМБ, 2008. – 352 с.

5. Рофе А.И., Жуков А.Л. Теоретические основы экономики и социологии труда: Учебник для студентов вузов. – М.: Издательство МИК, 1000. – 336 с.

6. Горелов Н.А. Экономика труда. 2-е изд. / Под ред. Н.А. Горелова. – СПб.: Питер, 2007. – 704 с.

7. Адамчук В.В. и др. Экономика труда: Учебник / В.В.Адамчук, Ю.П.Кокин, Р.А.Яковлев; Под ред. В.В.Адамчука. – М.: ЗАО «Финстатинформ», 1999. – 431 с.

8. Качество жизни: сущности и показатели //Бобков В.Мстиславский П. // Человек и труд. – 1996. - №6. – С. 76 – 79.

9. Колот А.М. Соціально-трудові відносини: теорія і практика: монографія / А.М.Колот. – К.: КНЕУ. – 2003. – С.74.

10. Айвазян С.А. Анализ синтетических категорий качества жизни населения субъектов Российской Федерации: их измерение, динамика, основные тенденции / С. А. Айвазян // Уровень жизни населения регионов России. – 2012. – № 11. – С. 1–38.

11. Субетто А.И. Начала теории социального менеджмента качества [научная монография] / А. И. Субетто; под науч. ред. Бобкова В. Н. ; Ноосферная общественная акад. наук [и др.]. — Санкт-Петербург : Астерион, 2012. — 263 с.

12. Попов С.И. Проблема качества жизни в современной идеологической борьбе / С.И Попов. М. Политиздат, 1977

13. Меркушев С.А. Качество жизни населения городских поселений Пермской области (территориальный анализ). Автореф. дис. канд. геогр. наук. Пермь, 1997.

14. Тоффлер О. Третья волна / О.Тоффлер М, 2003.

15. Яницкий О.Н. Научно-технический прогресс человеческий фактор и воспроизводственные функции городской среды / О Н Яницкий // Проблемы качества городской среды. М.: Наука, 1989.